Arkeologisk utredning

SOLVARBO 43:6

inför planerad bergtäkt vid Puttberget i Gustafs socken, Säters kommun, Dalarnas län

2021

Dalarnas museum

Arkivrapport dnr 101/21

Greger Bennström

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY
Fastighetskartan: © Lantmäteriet.
Terrängkartan: Lantmäteriet (CC0)

Dalarnas museum, Falun, 2021

Sammanfattning

I juni 2021 genomförde Dalarnas museum en arkeologisk utredning inom ett cirka 3 hektar stort område på delar av fastigheten Solvarbo 43:6, Säters kommun, Dalarna. Utredningen bestod av kart- och arkivstudier samt fältinventering.

En karta från 1764 visade att det funnits en vägsträckning och en källa i områdets nordöstra kant. Vid fältinventeringen kunde det inte iakttas några lämningar inom utredningsområdet. Strax norr om området kunde dock tre delsträckor av vägen från 1764 års karta dokumenteras. Dalarnas museum förordar att det inte behövs några ytterligare arkeologiska åtgärder inom utredningsområdet.

Inledning

Under sommaren 2021 genomförde Dalarnas museum en arkeologisk utredning inom delar av fastigheten Solvarbo 43:6 i Gustafs socken, Säters kommun och Dalarnas län (Bilaga 1 och 2). Anledningen till utredningen var att det planeras en bergtäkt inom området. Det fanns inte några lämningar registrerade inom utredningsområdet i Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (KMR) eller i Skogsstyrelsens Skogens pärlor sedan tidigare. Beslut om utredningen togs av Länsstyrelsen i Dalarnas län med dnr. 431-6562-2021 och beställare av arbetet var Ewen Miljökonsult.

Syfte / Målsättning

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om fornlämningar berördes av det planerade arbetsföretaget. Resultatet från utredningen ska kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta handläggning av ärendet och utgöra underlag för eventuella fortsatta arkeologiska åtgärder. Resultatet ska även kunna användas som underlag i företagarens planering.

Metod

Utredningen bestod av två moment kart- och arkivstudier samt fältinventering.

Historiskt kartmaterial från Lantmäteriets webbaserade kartdatabaser som innefattar Rikets allmänna kartverk, Lantmäteristyrelsens arkiv och Lantmäterimyndigheternas arkiv har sökts igenom. Relevanta kartor har rektifierats digitalt mot fastighetskartan. Arkivstudierna bestod främst i en närmare genomgång av Fornsök i KMR och Skogens Pärlor.

Fältinventeringen genomfördes genom att terrängen i hela utredningsområdet granskades okulärt till fots. Ambitionsnivån var att hela utredningsområdet skulle kunna gås över och att inga terrängavsnitt skulle behöva prioriteras bort. Påträffade lämningar skulle dokumenteras och mätas in i Riksantikvarieämbetets fältregistreringsverktyg Fältreg och fotograferas. Lämningar dokumenterades och beskrevs enligt

Riksantikvarieämbetets rekommendationer och praxis. Dokumenterade lämningar tilldelades ett löpnummer som arbets-id. I vissa fall användes jordsond för att kunna avgöra om vissa markformationer var lämningar eller inte.

Genomförande

Fältinventeringen genomfördes av en arkeolog från Dalarnas museum under en dag i mitten av juni 2021. Inventeringen skedde enligt gängse rutiner relaterat till terrängens beskaffenhet, markförhållanden och givna tidsramar. Den uppsatta ambitionsnivån kunde hållas och hela utredningsområdet var tillgängligt. Inventeringsförhållandena var relativt goda med torrt och varmt väder.

Resultat

Kart- och arkivstudier

På en karta från 1764 (20-gus-4b) finns en väg inritad. Vägen tangerar utredningsområdets nordöstra kant och fortsätter ca 1 kilometer åt nordväst. Vid områdets östra hörn är en punkt och namnet Lund källa, bilaga 3. På storskifteskartan över skogsmarken från 1866 (20-gus-117) finns inget av kulturhistoriskt intresse inritat inom eller invid utredningsområdet. På den kartan finns inte heller vägen eller källan markerade. Däremot finns vägen återigen inritad som brukningsväg på den ekonomiska kartan kartlagd 1964 (J133-12F9i68).

Fältinventering

Området som inventerades var ca 205x140 meter (NÖ-SV). Terrängen bestod huvudsakligen av nordsluttande till brant nordsluttande stenig och/eller hällbunden moränmark. Vegetationen utgjordes av gles till tät barrskog. Det fanns inte några lämningar registrerade i KMR eller Skogens pärlor sedan tidigare. Hela området gicks över till fots och täckningsgraden bedöms till ca 95%. Extra tid lades på att gå igenom områdets nordöstra kant där kartan från 1764 indikerade att det skulle kunna finnas lämningar i form av en väg och en källa. Inga lämningar kunde iakttas inom det aktuella utredningsområdet.

Slutsatser och utvärdering

Endast en bit av vägen, Råkärnsvägen, finns inritad på kartan från 1764 (20-gus-4b). Men sannolikt har den gått från Solvarbo till ett område med ”täppor” söder om Råtjärn (nu Långsjön). Ett mindre område norr om utredningsområdet genomsöktes för att utröna hur vägen från den historiska kartan skulle se ut, var det bara en mindre stig eller en riktig väg? Vid denna mer översiktliga genomsökning på träffades tre delsträckor av vägen L2021:4569, L2021:4570 och L2021:4571 samt en kolbotten

L2021:4572, bilaga 3. Vägen visade sig bestå av en ca 2 meter bred och något försänkt vägbana, vilken ställvis var hålvägsartad. Något som liknade dessa delsträckor kunde inte iakttas inom utredningsområdet. Förmodligen har den historiska vägen just vid utredningsområdet gått utmed samma sträckning som den nuvarande skogsbilvägen. Inte heller källan på kartan kunde återfinnas och det är troligt att även den har förstörts av skogsbilvägen. Inga lämningar kunde iakttas inom utredningsområdet vid fältinventeringen. Inte heller de historiska kartorna indikerar några lämningar. Dalarnas museum förordar därför att det inte behövs några ytterligare arkeologiska insatser i samband med exploatering av utredningsytan.

Referenser

Arkiv

KMR, Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister, app.raa.se/open/fornsok

LMV, Lantmäteriet, www.lantmateriet.se/hstoriskakartor:

Lantmäterimyndigheternas arkiv: 20-gus-4b, 20-gus-117

Rikets allmänna kartverk: J133-12F9i68

Skogens pärlor, Skogsstyrelsen, kartor.skogsstyrelsen.se/kartorapp/

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-6562-2021
Fornreg, uppdragsnummer:	202100588
Socken:	Gustafs
Fornlämning, RAÄ-nr:	-
Fornreg, lämningsnummer:	-
Fastighet:	Solvarbo 43:6
Koordinater, mitten:	N 6693128
(SWEREF99 TM)	E 537506
Höjd (RH 2000):	215–250 m.ö.h.
Inmätning:	GPS med underlagskarta
Utförandetid:	2021-06-17
Utredningsområde yta:	3 ha
DM projektnummer:	1775
DM diarienummer:	101/21
DM foto accessionsnr:	DM ARK1775
Arkeologisk personal:	Greger Bennström
Projektansvarig:	Greger Bennström

Dokumentationsmaterialet förvaras på Dalarnas museum. Inga fynd tillvaratogs.

Bilagor

Bilaga 1. Översiktskartor.

Bilaga 2. Karta över utredningsområdet, skala 1:10 000.

Bilaga 3. Rektifierad historisk karta, skala 1:10 000.

Bilaga 1

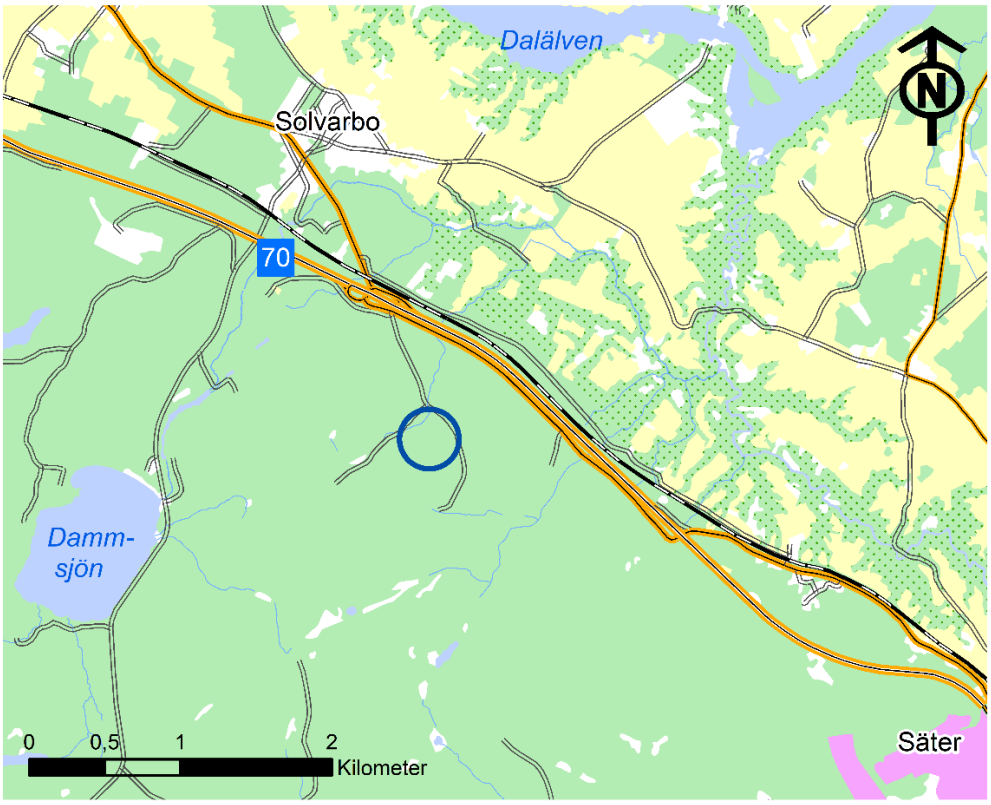

Bilaga 1. Översiktskarta Dalarna samt utsnitt från terrängkartan med utredningsområdet inom den blå cirkeln. Skala 1:50 000.

Bilaga 2

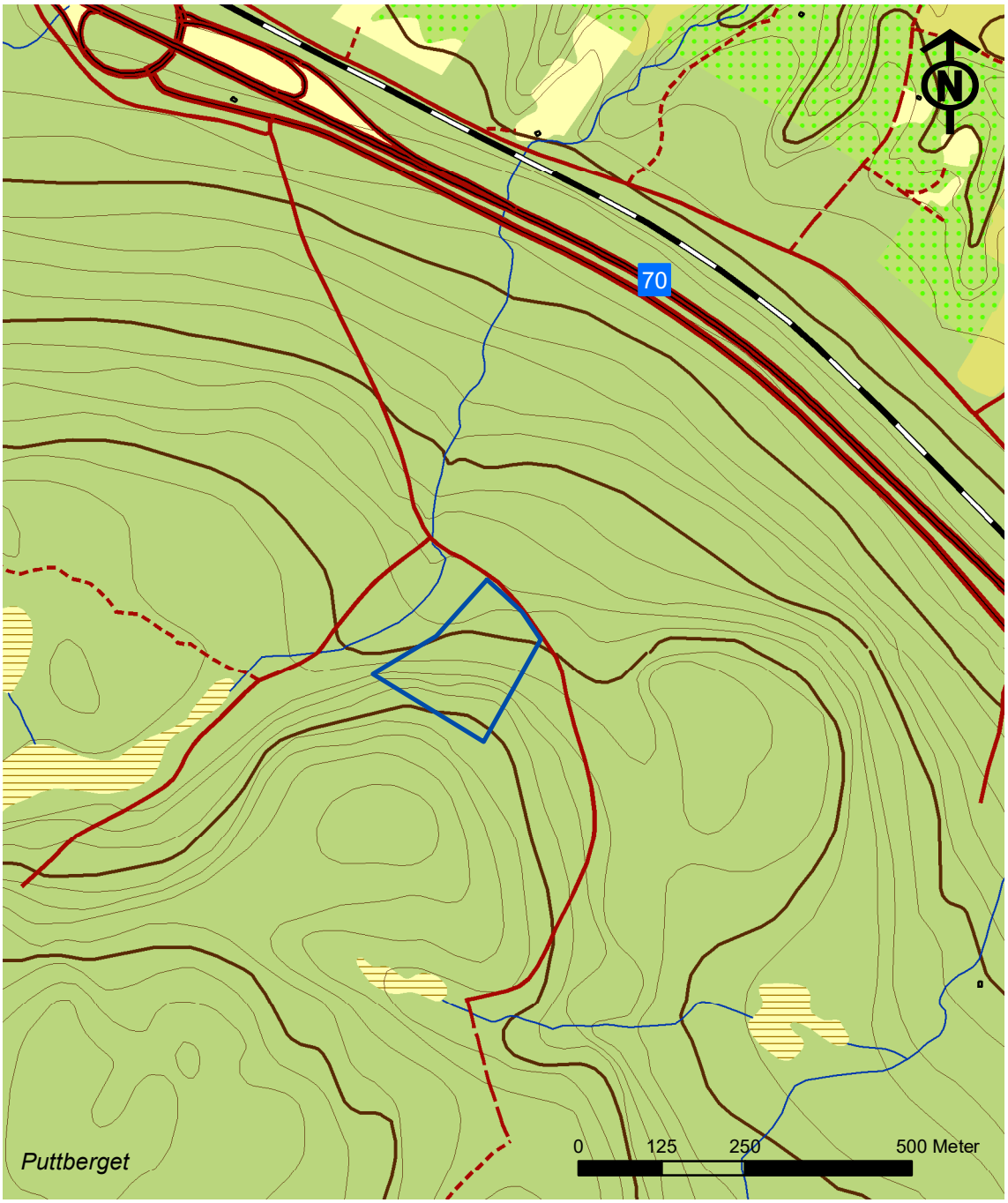

Bilaga 2. Utsnitt från fastighetskartan med utredningsområdet inom den blå linjen. Skala 1:10 000.

Bilaga 3

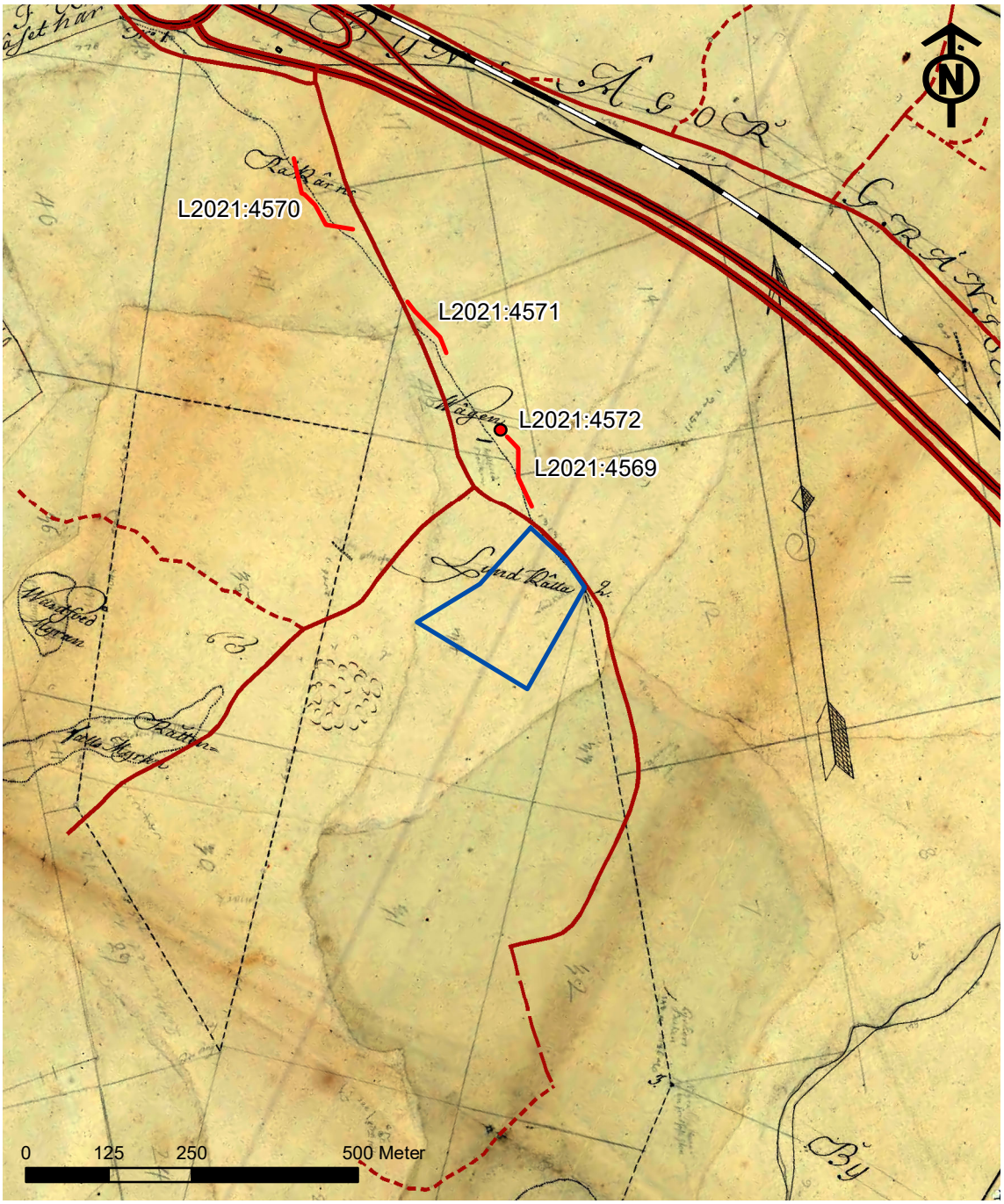

Bilaga 3. Utsnitt från den rektifierade kartan från 1764 med moderna vägar inlagda. Påträffade lämningar markerade med rött och respektive nummer samt undersökningsområdet med blå linje. Skala 1:10 000.